

Operationer bland valfläsket

Det är en stillsam äventyrare som bjudit in mig till sitt hem i Borgå. **Fredrik Rejman** har varit med om mycket i sitt liv, saker som får de flesta av oss att haja till. När han dukat fram kaffet och wienerbröd blir det tal om temat modern kirurgi i detta nummer av Handlingarna, mot bakgrunden av Rejmans erfarenheter som kirurg i nästan femtio år.

Jag nämner ord som fast track-kirurgi, simulatorer, robotkirurgi ...

Hur låter det här?

–Du kommer nog några år för sent. Nu blir det närmast tal om fornhistorisk

kirurgi, skämtar Fredrik som fyller 80 år i december detta år.

–Nog känner jag ju till begreppen, men när jag blev färdig licentiat 1957 började till exempel anestesiologin komma. Mindre sjukhus körde med eternarkos, men de stora kunde ha en eller två anesthesiologer. Den ortopediska kirurgen hade egentligen just nått det stadiet att proteserna började dyka upp. Det var modernt på den tiden.

–Jag har jobbat främst på mindre kretssjukhus och de har ju inte gått i spetsen för utvecklingen, säger Fredrik.

Utvecklingen gick fort framåt, men alla innovationer var inte så utvecklade och bra.

–Inom frakturkirurgen kan jag nämna osteosyntesmetoden, det vill säga att man sammanfogar ben med kompression, man trodde att det skulle läka fortare och bättre, men det har visat sig vara fel. Du kan ha en stålplatta fastsatt med skruvar i benet i två år, och då den tas bort visar det sig att frakturen inte är läkt. Det här var ju ingen regel, men det förekom tillräckligt ofta för att man skulle vara skeptisk.



Fredrik Rejman och hunden Murre.

Fredrik tar en titt på mjölken för att förvissa sig om att den är färsk. Wienerbröden förvaras på diskbänken i köket och hämtas in.

–De kan inte ligga på soffbordet, säger Fredrik och tittar på den lilla svarta hunden Murre som tassar runt oss.

När Fredrik och hans hustru förlorade sin förra hund var tomrummet stort. Fredrik hittade en annons om en treårig hund som sökte ett hem. Den hade blivit hårt behandlad, men Rejmans tog hand om den. Murre var mycket skygg till en början, men Fredrik lät den vara i fred och de blev goda vänner. Nu sitter Fredrik och matar hunden med wienerbröd. Jag märker hur myndig jag låter när jag säger något i stil med ”Har man en gång börjat mata hunden vid bordet...”

Fredrik tittar på mig.

–Jag är så gammal, så jag behöver någon att skämma bort.

För sju år sedan drabbades Fredriks hustru av en hjärnblödning och vårdas nu dels hemma, dels på ålderdomshem, två veckor i taget. Det är en bra rytm, tycker Fredrik och berättar hur de tillsammans löser korsord och tar promenader.

Själv har Fredrik faktiskt fortfarande mottagning i Borgå.

–Jag läser nog medicinsk litteratur. Men jag märker att jag helt enkelt inte förstår allt. Då upplever att jag saknar förmågan att ta in ny information och lära mig nytt.

Det krävs mycket mod att säga så.

–Eller kanske det är ett tecken på att jag inte är helt omdömeslös. Det finns ju kollegor som är mycket negativa till så här gamla människor som jag. De har rätt i mångt och mycket, men jag har jobbat här i Borgå sedan 1966. Jag har många forna patienter som ännu lever och som fortfarande går hos mig, för att få litet tröst

Tidigare var hans privatmottagning kirurgisk, men numera handlar det om allmän medicin.

–Det finns ju en reglerande kraft som man inte tänker på. Sjukskötarna som bokar in patienter har en viss censur och lyssnar på vad patienterna klagat på. Om de tycker det är någonting jag inte förstår mig på ser inte jag de patienterna. Det här är bra, medicin är i högsta grad ett teamarbete, fastslår Fredrik.

Då Fredrik blev pensionerad funderade han på att be styrelsen för Borgå kretssjukhus om en förlängning.

–Men om de inte hade beviljat det, skulle det ha varit genant.

Då vände han sig till kyrkan för att höra sig för om det fanns jobb för en kirurg i något u-land. Men kyrkan ville inte ha pensionärer som vikarier. Däremot annonserade Rotarys läkarbank kort därefter i läkartidningen efter läkare som ville åka ut och jobba oavlönat.

–Många av våra bästa läkare är gamla, var svaret Fredrik fick då han medgav att han själv var pensionär.

Så hamnade Fredrik Rejman från Borgå i den somaliska öknen på det enda sjukhus som fanns där. Mitt i brinnande krig.

–Då förstod jag vad de menade med att gamla läkare är bra. Det rädde stor brist på material, och att då få dit en gammal läkare som själv utbildats under rätt primitiva omständigheter var ju lyckat. Jag var till stor nytta med min ganska breda erfarenhet.

Om sina år som volontär i Afrika har Fredrik skrivit en bok. Liksom om ett annat av sina äventyr som skedde ungefär femtio år tidigare då han som nybliven läkare anträdde ett norskt valfångstfartyg och styrde kosan mot Antarktis, där fartyget låg tre och en halv månad. Fångsten blev 1 247 valar och ombord på fartyget opererade Fredrik nio blindtarmar och en galla.

–Vi hade två vågor av den asiatiska influensen som varje gång däckade 30–40 man. Den kännetecknades av hög feber och svåra muskelsmärter. Jag har flera gånger funderat på om appendiciterna som följde i spåren hade något samband med influensen.

Den första blindtarmsoperationen gjorde Fredrik i hamnen i Oran i Algeriet, i samma stad som pesten härjade långt, långt tidigare, om man får tro Albert Camus.

–En ung man hade börjat känna sig dålig, och vi skulle lämna hamnen följande morgon. Skulle jag ha skrivit en remiss hade de tagit in honom åtminstone för observation och då hade han förlorat sin förtjänst. Jag hade ingen aning om hur vi på fartyget skulle fungera om vi måste operera och tyckte att vi kunde testa det här i hamnen.

–Chefsstewarden hade varit med om det tidigare och lovade ställa upp som assistent, och sjukvårdaren ombord var villig att ge narkos i form av eter, och så körde vi igång och opererade.

Det var tveksamt om blindtarmen var inflammerad.

–Men det gick jätligt fint!

Följande morgon mådde patienten bra. Fredrik fick dock bud om att skepparen ville se honom på bryggan.

–Han såg ut som ett åskmoln. ”Ombord på ett fartyg är det skepparen som bestämmer om någon opereras eller inte”. Vi hade försummat att be honom om lov.

Men då vi åkte iväg ut mot Ishavet var det en fin känsla att veta att det här gänget kunde operera en blindtarm!

Lärdomen blev: Bättre att operera bort en frisk blindtarm än att få ta hand om en sprucken blindtarm med bukhinneinflammation.

Tillvaron på fartyget var också annars livad. Kondomer låg i en låda för manarna då de var på väg ut i nattlivet i någon hamnstad. Slagsmålen var många, speciellt när besättningen hade druckit brännvin. Skeppssmeden kom en gång ombord efter en kvällspermission med 24 flaskor whisky under armarna. Två veckor satt han i sin hytt och hivade ut tomflaskor genom fönstret och var arbetsoförmögen.

Efter alla dessa år av ”läkeri” och kirurgi i olika former sitter Fredrik Rejman nu i sitt vardagsrum i huset han har bott i sedan 1960-talet och blickar tillbaka. Han är en anspråkslös man som har njutit av sitt jobb.

Man ska inte bli mallig, men man ska veta sitt eget värde, säger han då vi tar farväl.

Text och foto: Tom Ahlfors